

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 18/2002 vp

Hallituksen esitys eräiden rikoslain talousrikossäännösten ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 23 päivänä huhtikuuta 2002 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eräiden rikoslain talousrikossäännösten ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi (HE 53/2002 vp).

Eduskunta-aloitteet

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä — lakialoitteen rikoslain 30 luvun muuttamisesta (LA 121/2000 vp — Sulo Aittoniemi /alk), joka on lähetetty valiokuntaan 26 päivänä lokakuuta 2000,
— lakialoitteen rikoslain 39 luvun 6 §:n muuttamisesta (LA 122/2000 vp — Sulo Aittoniemi /alk), joka on lähetetty valiokuntaan 26 päivänä lokakuuta 2000,
— lakialoitteen rikoslain 30 luvun 5 ja 6 §:n muuttamisesta (LA 123/2000 vp — Sulo Aittoniemi /alk), joka on lähetetty valiokuntaan 26 päivänä lokakuuta 2000,
— lakialoitteen rikoslain 9 luvun muuttamisesta (LA 124/2000 vp — Sulo Aittoniemi /alk), joka on lähetetty valiokuntaan 26 päivänä lokakuuta 2000,
— lakialoitteen rikoslain 47 luvun muuttamisesta (LA 125/2000 vp — Sulo Aittoniemi /alk), joka on lähetetty valiokuntaan 26 päivänä lokakuuta 2000 ja
— lakialoitteen rikoslain 32 luvun muuttamisesta (LA 153/2000 vp — Sulo Aittoniemi /alk), joka on lähetetty valiokuntaan 16 päivänä marraskuuta 2000.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist ja oikeustieteen kandidaatti, tutkija Vilja Hahto, oikeusministeriö
- ylikomisario Matti Rinne, sisäasiainministeriö
- ylijohtaja Mikko Hurmalainen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- neuvotteleva virkamies Markku Jänkälä, kauppa- ja teollisuusministeriö
- konkurssiylitarkastaja Harri Hämäläinen, Konkurssi-asiamiehen toimisto
- oikeusneuvos Mikko Tulokas, korkein oikeus
- käräjätuomari Harri Mäkelä, Helsingin käräjäoikeus
- valtiosyyttäjä Pekka Koponen, Valtakunnansyyttäjänvirasto
- rikostarkastaja Kimmo Markkula, keskusrikospoliisi
- lakimies Elli Myllylä, Suomen Pankkiyhdistys
- projektipäällikkö Markku Hirvonen, Verohallitus
- lainopillinen asiamies Riikka Tähtivuori, Suomen Yrittäjät ry
- johtaja Kirsti Palanko-Laaka, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK
- varatuomari Hannu Rautiainen, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto
- asianajaja Matti Nenonen, Suomen Asianajajaliitto
- professori Raimo Lahti
- professori Ari-Matti Nuutila

- oikeustieteen kandidaatti, lakimies Klaus Nyblin
- oikeustieteen tohtori Jorma Saloheimo
- professori Pekka Viljanen.

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITTEET

Esityksessä ehdotetaan useita rikoslain talousrikossäännöksiä muutettaviksi. Esityksen tavoitteena on poistaa talousrikossäännösten soveltamisessa ilmenneitä ongelmia rajoittumatta mihinkään yksittäiseen talousrikollisuuden lajiin.

Muutettavista rikostunnusmerkistöistä keskeinen merkitys on kirjanpitorikoksen tunnusmerkistöllä. Kirjanpitorikokselle ehdotetaan säädettäväksi uusi törkeä tekemuoto, jossa enimmäis- ja vähimmäisrangaistukset olisivat nykyisiä ankarammat. Kirjanpitorikoksen perustunnusmerkistöön tehtäisiin vähäisiä tarkistuksia.

Yrityssalaisuuden rikkomista koskevan säännöksen soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi niin, että yrityssalaisuuksien suoja jatkuisi rajoitetun ajan palvelussuhteen päättymisen jälkeenkin. Lisäksi yrityssalaisuuden rikkomisen yrityksestä tehtäisiin rangaistava.

Rahanpesurikoksille ehdotetaan säädettäväksi itsenäiset tunnusmerkistöt. Tällä hetkellä rahanpesusta rangaistaan kätkemisrikossäännösten perusteella. Rahanpesun esirikoksia ei rajoitettaisi, joten minkä tahansa rikoksen tuottamaan hyötyyn ryhtyminen voisi täyttää tunnusmerkistön. Tunnusmerkistöön lisättäisiin ryhtymistavaksi välittäminen sekä peittämisessä tai häivyttämisessä avustaminen. Näin esimerkiksi rikoksenteijän avustaminen rikoksella hankittujen varojen kätkemisessä voisi tulla rahanpesuna rangaistavaksi. Myös tuottamuksellinen rahanpesu ja salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi säädettäisiin rangaistaviksi. Rahanpesun enimmäisrangaistuksia korotettaisiin.

Velallisen rikoksissa velallisen epärehellisyyden tunnusmerkistöä ehdotetaan poistettavaksi vaatimus kriisitilaehtelytyksestä. Velkojansuosinnan enimmäisrangaistusta ehdotetaan korotettavaksi.

Rikosten seuraamusten valintasäännöksiä ehdotetaan muutettaviksi niin, että yhteisösak-

koon tuomitseminen olisi lähtökohtaisesti pakollista nykyisen harkinnanvaraisuuden asemesta. Yhteisösakko ehdotetaan lisäksi ulotettavaksi rikoslaissa säädetyn työturvallisuusrikoksen seuraamukseksi.

Lisäksi rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annettuun lakiin, kirjanpitolakiin, pakkokeinolakiin ja tullilakiin ehdotetaan teknisluonteisia muutoksia.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 121/2000 vp ehdotetaan rikoslain 30 lukuun lisättäväksi uusi rangaistussäännös törkeästä kirjanpitorikoksesta ja perustekomuodon, kirjanpitorikoksen, enimmäisrangaistuksen alentamista kolmesta vuodesta kahteen vuoteen vankeutta.

Lakialoitteessa LA 122/2000 vp ehdotetaan velkojansuosintaa koskevan rikoslain 39 luvun 6 §:ään lisättäväksi uusi 5 kohta, joka koskee maksamista tai muuta tointa, jolla velallinen hyödyttää itseään tai häneen läheisessä asemassa olevaa. Lisäksi enimmäisrangaistusta ehdotetaan korotettavaksi yhdestä vuodesta vankeutta kahteen vuoteen.

Lakialoitteessa LA 123/2000 vp ehdotetaan rikoslain 30 luvun 5 §:n yrityssalaisuuden rikkomisen ja 6 §:n yrityssalaisuuden väärinkäytön tunnusmerkistöjen soveltamisalan ulottamista koskemaan myös sellaista henkilöä, joka ei enää ole teolla loukatun palveluksessa.

Lakialoitteessa LA 124/2000 vp ehdotetaan yhteisösakon muuttamista pakolliseksi seuraamukseksi. Lisäksi oikeushenkilön rangaistusvastuu ehdotetaan ulotettavaksi julkisen vallan käyttöön.

Lakialoitteessa LA 125/2000 vp ehdotetaan oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista rikoslain 47 luvun 1 §:n työturvallisuusrikokseen ja 2 §:n työaika-suojelurikokseen.

Lakialoitteessa LA 153/2000 vp ehdotetaan rikoslain 32 luvun 1 §:n mukaisen kätkemis-

rikoksen enimmäisrangaistuksen korottamista puolestatoista vuodesta kahteen vuoteen vankeutta. Lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi rikossäännös ammattimaisesta rahanpesusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi rikoslain talousrikoksia koskevien 30, 32 ja 39 lukujen säännöksiä sekä oikeushenkilön rangaistusvastuun pääperiaatteita ja soveltamisalan laajentamista. Uudistusten tavoitteena on korjata käytännössä havaittuja epäkohtia ja tehostaa taloudellisen rikollisuuden sekä harmaan talouden vastaista toimintaa. Muutoksilla on myös tarkoitus saattaa lainsäädäntö vastaamaan Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevaan yleissopimukseen liittyvän toisen pöytäkirjan velvoitteita. Esitystä laadittaessa on lisäksi huomioitu OECD:n alaisen toimielimen rahanpesusäännöksiä koskevat suositukset.

Valiokunta pitää talousrikos- ja yhteisösakko-säännösten uudistamista tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin sekä muutosehdotuksin.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Oikeushenkilön rangaistusvastuu on otettu käyttöön vuonna 1995. Yhteisösakko on harkinnanvarainen seuraamus, eli tuomitseminen tai tuomitsematta jättäminen on tuomioistuimen vapaassa harkinnassa silloinkin, kun tuomitsemisen edellytykset ovat täyttyneet. Tuomioistuimen harkintaa ohjaavat rikoslain 9 luvun 4 §:n säännökset.

Hyväksyessään oikeushenkilön rangaistusvastuun käyttöönottamista tarkoittavat lait eduskunta hyväksyi ponnella, jolla hallitus velvoitettiin seuraamaan lainsäädännön soveltamista tuomioistuimissa ja arvioimaan, onko myöhemmin

aihetta muuttaa yhteisösakko pakolliseksi seuraamukseksi.

Lakivaliokunta otaksui yhteisösakon tehostavan rikosoikeudellista järjestelmää (LaVM 23/1994 vp). Käsittävänä olevan esityksen perusteluista ilmenee, ettei tehostumista ole tapahtunut, jos sitä arvioidaan sillä, kuinka paljon yhteisösakkoa on käytetty. Noin viiden vuoden tarkastelujakson aikana tuomioistuimet ovat tuominneet kuusi yhteisösakkoa.

Esityksessä arvioidaan yhteisösakon vähäisen käytön johtuvan ensisijaisesti siitä, ettei Suomessa ole kovin paljon yhteisösakolla rangaistavaksi tarkoitettua rikollisuutta. Valiokunnan käsityksen mukaan ei ole kuitenkaan perusteltua sivuuttaa käsitystä, jonka mukaan yhteisösakon vähäiseen käyttöön vaikuttaa myös seuraamuksen poikkeuksellinen harkinnanvaraisuus, rangaistuksen suhteellinen uutuus sekä esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisten aktiivisuus.

Yhteisösakon harkinnanvaraisuutta on perusteltu joustavuudella, kohtuuttomien tuomioiden välttämiseksi ja sillä, ettei rangaistusta käytetä liian runsaasti. Huoli rangaistuksen liiallisesta käytöstä on osoittautunut tarpeettomaksi. Sen sijaan muut perusteet ovat edelleen painavia. Ne on kuitenkin mahdollista ottaa huomioon myös silloin, kun seuraamus on pakollinen. Seuraamuksen pakollisuutta puoltavat puolestaan oikeuskäytännön yhtenäisyys ja ennustettavuus sekä rangaistuksen yleisestävä vaikutus.

Yhteisösakon muuttamista harkinnanvaraisesta pakolliseksi rangaistukseksi on vastustettu mm. siksi, että se heikentäisi yhteisöjen oikeusturvaa. Se voisi johtaa rangaistuksen tuomitsemiseen, vaikka yhteisö olisi tehnyt kaikkensa ehkäistäkseen rikosten tekemistä toiminnas-

saan. Näiden käsitysten johdosta valiokunta pitää tarpeellisena korostaa, ettei oikeushenkilön rangaistusvastuu ole pakollisenaakaan luonteeltaan objektiivista. Rangaistusvastuun edellytyksenä on rikoslain 9 luvun 2 §:n mukaan se, että oikeushenkilön johto on ollut osallisena rikokseen tai sallinut sen tekemisen taikka ettei oikeushenkilön toiminnassa ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta tai varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi. Rangaistusvastuu ei siis kohtaa oikeushenkilöä, joka on järjestänyt oman toimintansa ja sen valvonnan olosuhteiden edellyttämällä tavalla ja muutenkin huolehtinut siitä, mitä siltä kohtuuden mukaan voidaan edellyttää sen puolesta tai hyväksi tehtävien rikosten ehkäisemiseksi. Tämä periaate on kirjattu oikeushenkilön rangaistusvastuun käyttöönottoa koskeneeseen hallituksen esitykseen (HE 95/1993 vp, s. 16/II), eikä yhteisösakon muuttaminen pakolliseksi sitä muuta.

Yhteisösakon muuttaminen pakolliseksi merkitsee sitä, että tuomioistuimen on tuomittava rangaistus, jos rangaistusvastuun edellytykset täytyvät, eikä tuomioistuin jätä rangaistukseen tuomitsematta laissa säädettyin perustein. Lisäksi syyttäjä voi jättää rangaistusvaatimuksen tekemättä laissa säädettyin perustein.

Valiokunta pitää tärkeänä, että rikoksen esitutkinnassa selvitetään oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat seikat ja että syyttämisen ja tuomitsemiskäytäntö on yhtenäistä ja johdonmukaista. Yhteisösakon muuttaminen muiden rangaistusten tavoin pakolliseksi korostaa sen asemaa rikosoikeudellisessa seuraamusjärjestelmässä.

Yhteisösakon suuruus ja mittaamisperusteet

Yhteisösakon pakollisuuden on arveltu voivan johtaa yksittäistapauksissa yrityksen taloudellisen aseman kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen. Tämän johdosta valiokunta toteaa, että rikoslain 9 luvun 5 §:n mukaan yhteisösakon alin rahamäärä on 850 ja ylin 850 000 euroa. Luvun 6 §:ssä säädetään varsin tarkoin yhteisösakon mittaamisperusteista. Yhteisösakon rahamäärä vahvistetaan oikeushenkilön laiminlyönnin laadun ja laajuuden tai johdon osuuden sekä oikeus-

henkilön taloudellisen aseman mukaan siten kuin siitä tarkemmin säädetään pykälän 2 ja 3 momentissa.

Pykälän perusteluissa todetaan periaatteellisenä lähtökohtana olevan, että laiminlyönnillä tai johdon osuudella ja oikeushenkilön taloudellisella asemalla on suunnilleen sama painoarvo yhteisösakon suuruutta määrittäessä (HE 95/1993 vp, s. 39/II). Taloudellista asemaa arvioitaessa otetaan 3 momentin mukaan huomioon oikeushenkilön koko, vakavaraisuus, toiminnan taloudellinen tulos sekä muut oikeushenkilön talouden arvioimiseen olennaisesti vaikuttavat seikat.

Valiokunnan käsityksen mukaan säännökset ohjaavat tuomioistuimia mittaamaan yhteisösakon siten, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vakavuuteen ja oikeushenkilön taloudelliseen asemaan nähden. Vuoden 2001 loppuun mennessä tuomitut kuusi yhteisösakkoa ovat olleet selkeästi asteikon alarajan lähellä vaihdellen 5 000 markasta 50 000 markkaan.

Yhteisösakon soveltamisala

Oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin kuuluvat rikokset on rajattu varsin tiukasti. Alunperin yhteisösakko ulotettiin vain 16 rikoslajiin eikä soveltamisalaa ole olennaisesti laajennettu. Soveltamisalan suppeutta perustellaan sillä, että yhteisösakko on tarkoitettu suhteellisen vakavien rikosten seuraamukseksi. Esityksessä ehdotetaan yhteisösakko ulotettavaksi eräisiin veropetoksiin ja työturvallisuusrikoksiin.

Soveltamisalan laajentaminen on valiokunnan mielestä perusteltua, ja se katsoo laajentamisen olevan varsin varovaista. Valiokunta on EU:n rikosoikeudellisia säädösehdotuksia käsitellessään havainnut, että niihin sisällytetään lähes rutiininomaisesti oikeushenkilön rangaistusvastuu. Myös tämän vuoksi on tärkeää, että soveltamisalan ulottuvuutta arvioidaan oma-aloitteisesti.

Työturvallisuuslain mukaan työnantajan yleisenä velvoitteena on huolehtia tarpeellisin toimenpitein työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Koska valtaosa työturvallisuusrikoksista tehdään oikeushenkilömuotoisissa

yritystoiminnassa, on oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottaminen niihin perusteltua. Oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin tulee ainoastaan vakavimmat teot. Vähäisimmät työturvallisuusmääräysten rikkomiset eivät ole rangaistavia työturvallisuusrikoksina, vaan nykyisin voimassa olevan työturvallisuuslain 49 §:n ja ensi vuoden alusta lähtien uuden työturvallisuuslain 63 §:n mukaisena työturvallisuusrikokseksi tai työterveyshuoltolain rikkomuksena. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ei koske näitä rikkomuksia.

Yhteisösakon ulottamista työturvallisuusrikokseen on vastustettu, koska sen on katsottu hämärtävän yksilöllistä rikosoikeudellista vastuuta ja johtavan perusteettoman rikosoikeudellisen vastuun kohdistumiseen oikeushenkilöön. Perusteet ovat samoja, joita esitettiin otettaessa yhteisösakko käyttöön.

Arvioitaessa oikeushenkilön rangaistusvastuun vaikutuksia työturvallisuusrikosten osalta, voidaan vertailukohtana käyttää ympäristörikoksia, joihin oikeushenkilön rangaistusvastuuta on sovellettu alusta alkaen. Sekä työturvallisuus- että ympäristörikokset saavat tarkemman sisältönsä erityislainsäädännöstä ja alemman tasoisista säännöksistä. Työturvallisuusrikos voidaan tehdä mm. rikkomalla työturvallisuusmääräyksiä, joita sisältyy työturvallisuuslakiin, työterveyshuoltolakiin tai muuhun työturvallisuutta koskevaan lakiin tai tällaisen lain nojalla annettuihin työn turvallisuutta ja terveellisyyttä koskeviin säännöksiin, joita on noudatettava toisen suojelemiseksi.

Esityksen työturvallisuusrikosta koskevissa perusteluissa viitataan nykyisin voimassa olevaan työturvallisuuslakiin ilman, että mainitaisiin ensi vuoden alussa voimaan tuleva uusi työturvallisuuslaki. Puute koskee ainoastaan perusteluita, sillä työturvallisuuslainsäädännön uudistuksella ei ole vaikutusta ehdotettuihin yhteisösakkoa koskeviin säännöksiin.

Asiantuntijakuulemisissa on esitetty, ettei yhteisösakon yhteensopivuutta EY:n työturvallisuuslainsäädösten kanssa ole selvitetty. Valiokunta huomauttaa, ettei kyse ole työturvallisuusrikoksen soveltamisalan laajentamisesta tai uus-

kriminalisoinnista, vaan yhteisösakon soveltamisalan laajentamisesta. Mikäli oikeushenkilön rangaistusvastuu olisi yhteisön lainsäädännön kannalta ongelmallista, olisi ongelmien pitänyt esiintyä myös luonnollisten henkilöiden syyllisyydessä työturvallisuusrikokseen. Valiokunnan tiedossa ei myöskään ole, että oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltaminen työturvallisuusrikoksiin olisi aiheuttanut ongelmia muissa EU:n jäsenmaissa.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki rikoslain muuttamisesta

30 luku. Elinkeinorikoksista

9 a §. Törkeä kirjanpitorikos. Pykälän 1—3 kohdassa luetellaan perusteet, jotka tekevät kirjanpitorikoksesta törkeän. Ankaroitamisperusteiden järjestyksen on perusteluiden mukaan (s. 33/I) tarkoitus vastata perustekomuodon 1—3 kohdan tekotapoja. Koska törkeän kirjanpitorikoksen 2 kohdan sanamuoto poikkeaa perusteettomasti perustekomuodon vastaavasta kohdasta, valiokunta ehdottaa sanamuodon tarkistamista.

10 §. Tuottamuksellinen kirjanpitorikos (Uusi). Kirjanpitorikoksen ja tuottamuksellisen kirjanpitorikoksen tekijänä voivat olla vain tunnusmerkistössä mainitut henkilöt. Näiden rikosten tekijäpiiri on yhtäläinen. Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi kirjanpitorikoksen ns. tekijätunnusmerkistöön oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävät henkilöt. Vastaava lisäys, joka on epähuomiossa jäänyt pois, on tehtävä myös tuottamukselliseen kirjanpitorikokseen. Korjauksen johdosta lain johtolausetta on tarkistettava.

32 luku. Kätkemisrikoksista

Rikoslain 32 luvun nykyinen otsikko on kätkemisrikoksista. Koska rahanpesurikokset eriytetään kätkemisrikoksista itsenäisiksi tunnusmerkistöiksi, valiokunta ehdottaa luvun otsikon täsmentämistä.

7 §. Törkeä rahanpesu. Rahanpesua voidaan 1 kohdan mukaan pitää törkeänä, kun rikoksen kohteena on erittäin arvokas omaisuus. Perusteluiden (s. 36/II) mukaan tekoa voidaan kohdan perusteella pitää törkeänä myös silloin, kun erittäin arvokas omaisuus on jaettu useille rahanpesijöille, jolloin kohteena oleva omaisuus ei enää ole erityisen arvokas. Säännösehdotuksen sanamuoto ei kuitenkaan vastaa tältä osin perusteluita. Valiokunta ehdottaa, että 1 kohdan sanamuoto muutetaan vastaamaan perusteluista ilmenevää tarkoitusta.

12 §. Menettämisseuraamus. Rikoksen kohteena olleen omaisuuden menettämisseuraamus ehdotetaan rajattavaksi koskemaan ainoastaan 6 §:n mukaista rahanpesua. Konfiskaation näin tiukka raja on perustetonta ja epätarkoituksenmukaista. Valiokunta ehdottaa menettämisseuraamuksen ulottamista myös 7 §:n mukaiseen törkeään rahanpesuun ja 9 §:n tuottamukselliseen rahanpesuun.

Pykälää vastaavassa nykyisessä 6 a §:ssä on myös 2 momentti, jossa on muun omaisuuden osalta viittaussäännös 10 lukuun. Valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään vahingossa poisjäänyt momentti.

14 §. Oikeushenkilön rangaistusvastuu. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ehdotetaan ulotettavaksi rahanpesuun ja törkeään rahanpesuun. Pykälään on lisättävä nykyisessä säännöksessä oleva, mutta säännösehdotuksesta poisjäänyt ammattimainen kätkeäminen.

2. Laki kirjanpitolain 8 luvun 4 §:n muuttamisesta

8 luku. Erinäiset säännökset

4 §. Kirjanpitorikkomus. Rikoslain 30 luvun 9 §:n mukaisen kirjanpitorikoksen seuraustunusmerkistöstä ehdotetaan poistettavaksi olennaisuusvaatimus säännöksen soveltamiskynnyksen alentamiseksi. Olennaisuusvaatimuksen poistamisen johdosta säännös olisi osittain päällekkäinen kirjanpitorikkomussäännöksen kanssa.

Säännösten päällekkäisyyden poistamiseksi valiokunta ehdottaa, että kirjanpitorikkomusta koskevasta pykälästä poistetaan 3 kohta, jolloin sen mukaiset teot ovat rangaistavia yksinomaan kirjanpitorikoksina. Tätä voidaan pitää perusteltuna myös sen vuoksi, että kohdan mukaiset teot eivät ole vakavuudeltaan rinnastettavissa kirjanpitorikkomuksen muihin tekemuotoihin.

3. Laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

2 §. Määritelmiä (Uusi). Rahanpesu määritellään pykälän 1 kohdassa viittaamalla rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun toimintaan. Koska rahanpesu erotetaan kätkemisrikoksesta erilliseksi rikokseksi, josta säädetään 32 luvun 6 §:ssä, on viittaussäännöstä tarkistettava. Korjauksen johdosta lain johtolausetta on tarkistettava.

16 a §. Rahanpesun ilmoitusrikkomus. Lain 10 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöntiä ja ilmoituksen paljastamista koskeva rangaistussäännös ehdotetaan siirrettäväksi rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentista uudeksi 16 a §:ksi. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti ja ilmoituksen paljastaminen ovat nykyään rangaistavia vain tahallisina, koska rikoslaissa rangaistavaksi säädetty teko on rangaistava ainoastaan tahallisena, jollei säännöksestä muuta ilmene. Rangaistussäännöksen siirtäminen rikoslain ulkopuolelle merkinnee sitä, että teko on rangaistava myös tuottamuksellisenä. Valiokunta pitää perusteltuna, että rahanpesun ilmoitusrikkomuksen osalta tuottamusvastuu on tahallisuusvastuun ohella mahdollinen. Koska tunnusmerkistön syyksiluettavuusvaatimusta muutetaan, on se selvytyden vuoksi perusteltua lisätä säännökseen.

Pykälässä säädetään rangaistavaksi myös 9 §:n mukaisen huolellisuusvelvollisuuden laiminlyönti, jos laiminlyönnin seurauksena ilmoitusvelvolliselta jää havaitsematta ilmoitusvelvollisuuden olemassaolo. Valiokunta ehdottaa säännöksen sanamuodon tarkistamista vastaa-

maan paremmin perusteluista ilmenevää tarkoitusta.

Lakialoitteet

Käsitteliemiensä lakialoitteiden osalta valiokunta toteaa seuraavaa:

Lakialoite LA 121/2000 vp. Valiokunta ehdottaa hallituksen esityksessä ehdotetuin tavoin rikoslain 30 luvun 9 §:n muuttamista siten, että siitä poistetaan seurauksen olennaisuusvaatimus ja enimmäisrangaistus alennetaan kolmesta vuodesta kahteen vuoteen vankeutta. Lisäksi lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä törkeästä kirjanpitorikoksesta. Ehdotetut säännökset poikkeavat sisällöllisesti lakialoitteen säännösehdoituksista. Valiokunnan kannanotosta seuraa, että lakialoite on hylättävä.

Lakialoite LA 122/2000 vp. Valiokunta ehdottaa velkojansuosintaa koskevan rikoslain 39 luvun 6 §:n enimmäisrangaistuksen korottamista hallituksen esityksessä esitetyin tavoin yhdestä vuodesta vankeutta kahteen vuoteen. Pykälään ei ehdoteta muita muutoksia. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite on hylättävä.

Lakialoite LA 123/2000 vp. Valiokunta ehdottaa hallituksen esityksessä ehdotetuin tavoin rikoslain 30 luvun 5 §:n muuttamista siten, että yrityssalaisuuden rikkominen laajenisi kosemaan alle kahden vuoden kuluessa palvelussuhteen päättymisestä tehtyjä tekoja. Lakialoitteessa ehdotetaan rangaistavuuden laajentamista ilman kahden vuoden rajoitusta. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite on hylättävä.

Lakialoite LA 124/2000 vp. Valiokunta ehdottaa hallituksen esityksessä ehdotetuin tavoin, että yhteisösakon tuomitseminen muutetaan pakolliseksi ja lakiin lisätään säännökset tuomitsematta- ja syyttämättäjättämisestä. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite on hylättävä.

Lakialoite LA 125/2000 vp. Valiokunta ehdottaa hallituksen esityksessä ehdotetuin tavoin, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotetaan rikoslain 47 luvun rikoksista ainoastaan työturvallisuusrikokseen. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite on hylättävä.

Lakialoite LA 153/2000 vp. Valiokunta ehdottaa, että rikoslain 32 luvun säännöksiä kätke- mis- ja rahanpesurikoksista muutetaan eräin tarkistuksin hallituksen esityksessä ehdotetuin tavoin. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite on hylättävä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 4. ja 5. lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina,

että 1.—3. lakiehdotukset hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että lakialoitteet LA 121/2000 vp, LA 122/2000 vp, LA 123/2000 vp, LA 124/2000 vp, LA 125/2000 vp ja LA 153/2000 vp hylätään.

*Valiokunnan muutosehdotukset***1.****Laki
rikoslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 32 luvun 6 a §, sellaisena kuin se on laissa 875/2001,
muutetaan 9 luvun 1,2, 4 ja 7 §, 10 luvun 3 §:n 1 momentti, 29 luvun 10 §, 30 luvun 5 §:n 2 momentti (*poist.*) 9 ja 10 §, 32 luvun otsikko ja 1, 4, 6—8 § sekä 39 luvun 1 ja 6 § ja 9 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 9 luvun 1, 4 ja 7 §, 29 luvun 10 § ja 32 luvun 8 § laissa 743/1995, 9 luvun 2 § viimeksi mainitussa laissa ja laissa 369/2001, 10 luvun 3 §:n 1 momentti mainitussa laissa 875/2001, 30 luvun 5 §:n 2 momentti, (*poist.*) 9 ja 10 §, 32 luvun 6 ja 7 § sekä 39 luvun 1 ja 6 § laissa 769/1990, 32 luvun 1 § viimeksi mainitussa laissa sekä laeissa 317/1994 ja 79/1998 sekä 4 § laissa 1304/1993 sekä 39 luvun 9 §:n 2 momentti mainitussa laissa 317/1994, sekä
lisätään 30 luvun 5 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 769/1990 ja laissa 54/1993, uusi 3 momentti, 30 lukuun uusi 9 a §, 32 lukuun uusi 9—14 § ja 47 lukuun uusi 9 § seuraavasti:

9 luku
Oikeushenkilön rangaistusvastausta
 1, 2, 4 ja 7 §
 (Kuten HE)

10 luku
Menettämisseuraamuksista
 3 §
 (Kuten HE)

29 luku
Rikoksista julkista taloutta vastaan
 10 §
 (Kuten HE)

30 luku
Elinkeinorikoksista
 5 ja 9 §
 (Kuten HE)

9 a §
Törkeä kirjanpitorikos
 Jos kirjanpitorikoksessa
 1) liiketapahtumien kirjaaminen tai tilinpäätöksen laatiminen laiminlyödään kokonaan tai olennaisilta osiltaan,
 2) *väärien tai harhaanjohtavien tietojen* määrä on huomattavan suuri, ne koskevat suuria summia tai ne perustuvat sisällöltään vääriin tositteisiin taikka
 3) kirjanpito hävitetään tai kätketään kokonaan tai olennaisilta osiltaan taikka sitä vahingoitetaan olennaisilta osiltaan
 ja kirjanpitorikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä kirjanpitorikoksesta* vankeuteen vä-

hintaan neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

10 § (Uusi)

Tuottamuksellinen kirjanpitorikos

Jos kirjanpitovelvollinen, tämän edustaja, *kirjanpitovelvollisessa oikeushenkilössä tosiasialista määräysvaltaa käyttävä* tai se, jonka tehtäväksi kirjanpito on toimeksiannolla uskottu, törkeästä huolimattomuudesta

1) laiminlyö kokonaan tai osaksi liiketapahtumien kirjaamisen tai tilinpäätöksen laatimisen taikka

2) hävittää, hukkaa tai vahingoittaa kirjanpitoaineistoa

ja siten olennaisesti vaikeuttaa oikean ja riittävän kuvan saamista kirjanpitovelvollisen toiminnan taloudellisesta tuloksesta tai taloudellisesta asemasta, hänet on tuomittava *tuottamuksellisesta kirjanpitorikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

32 luku

Kätkemis- ja rahanpesurikoksista

1, 4 ja 6 §
(Kuten HE)

7 §

Törkeä rahanpesu

Jos rahanpesussa

1) rikoksen *kautta saatu omaisuus* on ollut erittäin arvokas (*poist.*) tai

2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti, ja rahanpesu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava *törkeästä rahanpesusta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

(2 mom. kuten HE)

8—11 §
(Kuten HE)

12 §

Menettämisseuraamus

Omaisuus, joka on ollut 6, 7 tai 9 §:ssä tarkoitettujen rikosten kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämisseuraamukseen sovelletaan, mitä 10 luvun 11 §:n 3 momentissa säädetään.

Muun omaisuuden menettämisen osalta noudatetaan, mitä 10 luvussa säädetään.(Uusi)

13 §
(Kuten HE)

14 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Kätkemisrikokseen, törkeään kätkemisrikokseen, *ammattimaiseen kätkemisrikokseen*, rahanpesuun ja törkeään rahanpesuun sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

39 luku

Velallisen rikoksista

1, 6 ja 9 §
(Kuten HE)

47 luku

Työrikoksista

9 §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

2.

Laki**kirjanpitolain 8 luvun 4 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä joulukuuta 1997 annetun kirjanpitolain (1336/1997) 8 luvun 4 § seuraavasti:

8 luku

Erinäiset säännökset

4 §

Kirjanpitorikkomus

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta

1) laiminlyö kirjanpitomerkintöjen tekemisen 2 luvun 4 §:n 2 momentissa säädetyssä määräjassa,

2) laiminlyö 2 luvun 10 §:ssä tarkoitetun kirjanpitoaineiston säilytysvelvollisuuden *taikka*

3) *(poist.)*

3) *laiminlyö* 3 luvun 9 §:ssä tarkoitetun ilmoittamisvelvollisuuden,

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain (39/1889) 30 luvun 9, 9 a tai 10 §:ssä tarkoitettuna kirjanpitorikoksena, törkeänä kirjanpitorikoksena tai tuottamuksellisena kirjanpitorikoksena eikä teosta muuallakaan laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *kirjanpitorikkomuksesta* sakkoon.

(2 mom. kuten HE)

Voimaantulosäännös

(Kuten HE)

3.

Laki**rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä 30 päivänä tammikuuta 1998 annetun lain (68/1998) 2 §:n 16 §:n otsikko sekä
lisätään lakiin uusi 16 a § seuraavasti:

2 § (*Uusi*)*Määritelmiä*

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) rahanpesulla rikoslain (39/1889) 32 luvun 6 §:ssä tarkoitettua toimintaa;

2) rahanpesun selvittämisellä epäilyttäviin liiketoimiin liittyvien 5 ja 10 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten vastaanottamista, tallettamista, selvittämistä ja tutkintaa; sekä

3) ilmoitusvelvollisella 3 §:ssä mainittuja yhteisöjä ja elinkeinonharjoittajia.

16 §

(Kuten HE)

16 a §

Rahanpesun ilmoitusrikkomus

Joka *tahallaan tai huolimattomuudesta* jättää tekemättä 10 §:n mukaisen ilmoituksen tai vastoin mainitussa pykälässä säädettyä kieltoa paljastaa tällaisen ilmoituksen tekemisen taikka jättää täyttämättä 9 §:n mukaisen huolellisuusvel-

vollisuutensa *eikä sen vuoksi* havaitse 10 §:ssä tarkoitetun ilmoitusvelvollisuutensa olemassaoloa, on tuomittava *rahanpesun ilmoitusrikkomuksesta* sakkoon.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 15 päivänä marraskuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Henrik Lax /r
vpj. Matti Vähänäkki /sd
jäs. Sulo Aittoniemi /alk
Leena-Kaisa Harkimo /kok
Erkki Kanerva /sd
Toimi Kankaanniemi /kd
Seppo Lahtela /kesk
Annika Lapintie /vas

Kari Myllyniemi /kesk
Kirsi Ojansuu /vihr
Veijo Puhjo /vas
Tero Rönni /sd
Petri Salo /kok
Timo Seppälä /kok
Marja Tiura /kok
Harry Wallin /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.